

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

№4

2025
APREL

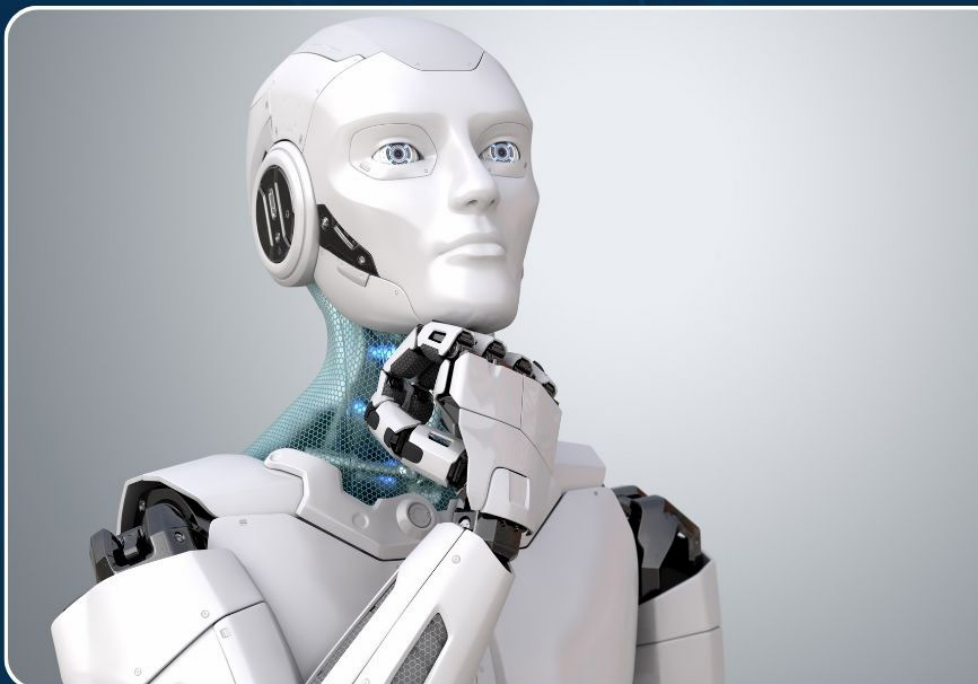

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

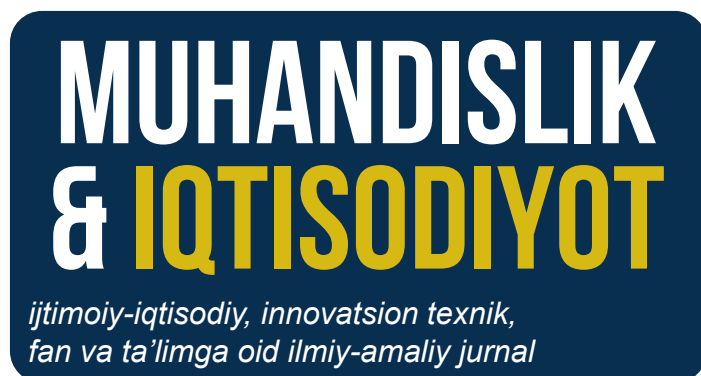
Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
Российский экономический университет
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

*Elektron nashr,
729 sahifa, aprel, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modelashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti

08.00.01 - Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 - Makroiqtisodiyot
08.00.03 - Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 - Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 - Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 - Ekonometrika va statistika
08.00.07 - Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 - Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 - Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 - Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 - Marketing
08.00.12 - Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 - Menejment
08.00.14 - Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 - Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 - Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 - Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan
“Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan
milliy ilmiy nashrlar ro'yxati”ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha
“Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali ro'yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: “Tadbirkor va ishbiarmon” MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Роль искусственного интеллекта в управлении финансовым потенциалом предприятий.....	10
Юсупов Файзулла Якубович	
Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini moliyaviy vositalar orqali takomillashtirish: "Navoiy" EIZ misolida.....	20
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Davlat xaridlari jarayonini boshqarish va nazorat qilishning muhim jihatlari.....	26
Xodjamqulov Shahboz Sherali o'g'li	
Oliy ta'lim tizimini baholash: milliy model va global standartlar.....	31
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li, Hakimova Gulnoza Abdulloyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishda xorij tajribasi.....	37
Qodirov Iskandar Alisher o'g'li	
Механизмы адаптации рынка труда к новой модели экономического роста: теория, практика и цифровые решения.....	41
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
Xorazm viloyati eksport strategiyasini takomillashtirishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlari.....	50
Fozil Xolmurotov	
Suv resurslarini tejashda aqli sug'orish tizimlarining ahamiyati.....	62
Abdullayev.A., Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoati raqobatbardoshligini oshirishning marketing vositalari.....	68
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
The current state and development trends of innovative activity in agriculture.....	72
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Методология оценки инновационной деятельности.....	78
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil iqtisodiy o'sishda raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikning integratsiyalashuvi.....	86
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li, Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiya qilish yo'llari tahlili.....	92
Abdurazzoqov Abdualim Abdujabbor o'g'li	
Направления повышения эффективности средств, направляемых на обеспечение занятости населения и сокращение бедности.....	97
Маликов Аuezхан Жорабекович	
O'zbekiston uy xo'jaliklarining farovonlik koeffitsiyenti: blackorby va donaldson yondashuvi asosida tahlili.....	106
Boltayeva Dilafza Jumaqulovna	
O'zbekistonda aholi jon boshiga asosiy kapitalga investitsiyalarning o'zgarish dinamikasi.....	114
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, davlat iqtisodiy siyosatini takomillashtirish va sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning samaradorligini oshirish yo'llari.....	123
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi, Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich	
Yangi o'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish tendensiyalari.....	132
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	

Mulkchilik shakliga ko'ra tijorat banklarida depozitlarining amaldagi holati tahlili	138
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Bandlikni ta'minlashda moliyaviy mexanizmlarning o'rni va ahamiyati	151
Karimjonov Muhammadrasul To'liqinjon o'g'li	
Mustaqil direktorlar ulushi, nomoliyaviy axborotlarning oshkor qilinishi va dividend siyosatining kapital qiymatga kompleks ta'siri	159
Urinov Bobur Nasilloevich	
Turizm orqali ish o'rinlarini yaratish va bandlik muammosini kamaytirish imkoniyatlari	167
Kaxramanova Sevda Shamsiddin qizi	
Kam quvvatli gidroelektr stansiya uchun mos bo'lgan invertor, reduktor, akkumulyator va generatorni tanlash	173
Xamrayev Og'abek Oybek o'g'li, Davletov I.Y.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat tarmoqlarini ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	182
Ibragimova Gulnoza Sayidmuradovna	
Terminologiya va ilmiy terminologiya xususida	188
Ruziyeva Gulnoz Temirqulovna	
O'zbekiston Respublikasida innovatsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish yo'llari	192
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Bazalt chiqindi toshqol asosidagi kam suv talabchan sementlarning samaradorligini oshirish	197
Babayev Sultonbek Sunnat o'g'li	
Qashqadaryo qayta tiklanuvchi energiya manbalarining samaradorligini turli yondashuv asosida baholash	203
Omonova Sitara Zafar qizi, Utayev Sobir Achilivich	
Tilshunoslikning mexanika muhandisligi terminlari xususida	208
Mansurova Nafisa Qamariddinovna	
"Chizma geometriya va perspektiva" fanining arxitektura bilimlari tizimidagi roli	213
Yusubjonov Jonibek Farxod o'g'li	
Geodezik plan olishning avtomatlashgan usullari	219
Mamajonova Nodira Alisher qizi	
Zamonaviy arxitektura interyer dizaynida milliy grixva islomiy naqshlar uyg'unligi	225
Qo'chqarov Baxodir O'lmasovich	
Qurilishda mehnat unumdorligini oshirish va uni prognozlashning nazariy asoslari	230
Abduvaliyev Bekzod Muhiddin o'g'li	
Qishloq aholi hududlaridagi zamonaviy innovatsion o'zgarishlarining o'rta ta'lim maktablari tuzilishidagi ta'siri	235
Abdurahmonov Olimjon Obboqul o'g'li	
Seysmik hududlarda qurilish konstruksiyalarini to'g'ri tanlash	241
Egamberdiyeva Shaxnoza Abdurashidovna	
Arixiy yodgorliklarning me'moriy-rejaviy, konstruktiv va badiiy bezak yechimlari	251
Sotvoldiyev Azamatjon Akramjon o'g'li	
Xitoy va O'zbekiston tajribasi asosida soliq to'lovchilar reytingi tizimi orqali fiskal intizomni mustahkamlash	255
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Turizmga investitsiyalar iqtisodiyotimizga ijobiy ta'siri etuvchi omillari sifatida	268
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Tursunov Qosimbek Nodirovich	

Problems of determining the informativeness of input and output parameters in object management	275
Turapov Ulugbek Urazkulovich	
Tijorat banklari faoliyatiga foiz riskining ta'siri: ilmiy-nazariy asoslar va amaliyot tahlili	280
Turdiyev Abdulhakim Qulbazarovich	
Zamonaviy moy filtrlarining dvigatel ishlash resursini oshirishiga ta'siri.....	290
Mirzakarimov Rustambek Xusanboy o'g'li	
Qayta tiklanadigan energiya manbalari: zamonaviy global tendensiyalar va O'zbekiston uchun perspektivlar	295
Bozarov Elyor Boboqulovich, Rustamova Sarvinoz Azizbek qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda investitsiyaning ahamiyati.....	300
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
Strengthening and enhancing the export potential of industrial enterprises for sustainable growth.....	305
Researcher of Tashkent State University of Economics	
Davlat tashkilotlarining bitiruvchilarga bo'lgan ehtiyoji va talablari.....	310
Daminova Barno Esanovna, Bozorova Irina Jumanazarovna, Pardayeva Muqaddas Zafar qizi	
Erkin iqtisodiy hududlar soliq rejimlarini takomillashtirishning xorij tajribasi.....	320
Boltayev Jo'rabek Yusofovich	
Tabiiy va sun'iy tolalar sanoatini diversifikatsiya qilish orqali investitsion jozibadorlikni oshirish.....	325
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B segmentida omnichannel marketing strategiyalarining qo'llanishi	331
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	338
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	
Task mapping and job scheduling implications of fdi inflows and governance quality metrics	343
Nilufar Zikirullaeva Dilmurod qizi	
Yangi O'zbekiston savdo-iqtisodiy munosabatlari rivojlanishida xizmatlar eksportining ahamiyati	350
Eshanqulov Baxodir Abduraxmon o'g'li	
Budjet daromadlarini shakllantirishda yirik soliq to'lovchilarning tutgan o'rni	357
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
Davlat maqsadli jamg'armalari resurslarini boshqarish va samarali foydalanish yo'nalishlari.....	361
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlari amaliy holati, sohani rivojlantirish asoslari	365
Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g'li	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalari	371
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha zamonaviy tendensiyalar	375
Latipova Lola Ilhomovna	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish orqali soliq to'lovchilar faoliyatini muvofiqlashtirish	380
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
Transformatsiyalash jarayonida tijorat banklari likvidligini oshirishning nazariy asoslari	385
Poyonov Bobir Bekturod o'g'li	

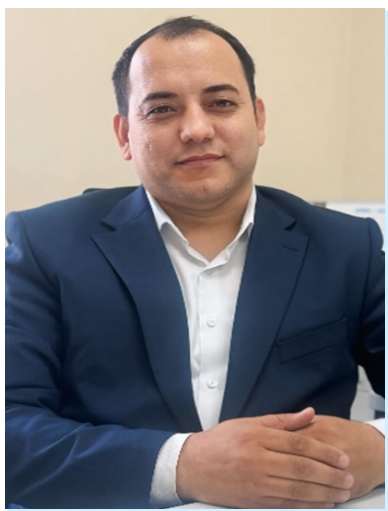
The importance of implementing international accounting standards in uzbekistan	393
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Ikki o'lchovli geofizik signallarni raqamli ishlashda XAAR tez o'zgartirish algoritmlari.....	403
Ibragimov Sanjarbek Salijanovich, Mullajonov Baxodirjon Arabboyevich	
Turizm infratuzilmasi va xizmat sifatini oshirish maqsadida yangi turistik yo'nalishlar va imkoniyatlar yaratish chora tadbirlari.....	410
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Xakimov Zoxid Norbo'tayevich, Yusupov Muxammadali Soxib o'g'li, Ro'zimatov Sanjarbek Qosimjon o'g'li	
Korporativ boshqaruvda budjetdan tashqari mablag'lar samaradorligini oshirish	420
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Enhancing labor productivity in industrial enterprises of developed countries: experiences and strategies	426
Abduxakimova Farangiz Sidikjon kizi	
Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali "Olmaliq KMK" ajda innovatsion loyihalarni boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari.....	434
Inamova Farida Usmanjanovna	
Methodological problems of accounting of fixed assets	439
Kholbekov Rasul Olimovich	
Необходимость платежной системы.....	446
Сайфиддинов Илхом Файзиддинович	
Зеленое ipro как новый инструмент финансирования	451
Шахзод Сайдуллаев	
Инструменты фондового рынка в международной практике повышения инвестиционной привлекательности бизнеса	459
Юлдуз Усманова	
Модели устойчивого развития туризма: международный опыт и возможности адаптации в узбекистане.....	471
Сальникова Елена Александровна	
Внедрение антикоррупционных стандартов iso в узбекистане	478
Исмаилов Баходир Исламович, Зокиров Саидакмал Баходир угли	
Global moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi	483
Sharipova Shaxinabonu Orif qizi	
Трансформация банковского сектора узбекистана под влиянием цифровых технологий.....	488
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	
Uy-joy fondini qulayligini modernizatsiya va rekonstruksiya orqali oshirish imkoniyatlari.....	493
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna	
Влияние технологии блокчейн на банковскую сферу	500
Амонова Хафиза	
Buxoro viloyatida suv tanqisligi sharoitida resurs tejamkor agrotexnologiyalar asosida agrobiznesni barqaror rivojlantirish masalalari	504
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich, Saidova Firuza Kamolovna	
O'zbekiston respublikasida demografik dividend olish imkoniyatlaridan oqilona foydalanish metodlari	510
Sharipov Sherzod Shavkatovich	
Budjet mablag'laridan foydalanish ustidan jamoatchilik nazorati mexanizmlari	515
Sharoxmatov Abdurahim Abdulamitovich	

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiya jalb etish-taraqqiyot garovi.....	522
Karimova Komila Daniyarovna	
Islomiy banklar tizimi va ularning faoliyatini o'zbekistonda rivojlantirish istiqbollari.....	529
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi	
The use of media technologies in teaching russian language lessons	534
Khojaeva Kh.S.	
Davlat budjetini shakllantirishda soliqlarning o'rni.....	538
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klaster subyektlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirishda elektron imzoning roli	543
B. Q. Madartov, G. R. Xolmurodova	
Разработка новых инновационных антикоррозионных решений для защиты стального оборудования нефтегазовой отрасли.....	547
Курбанова Фируза Солеховна, Очилов Абдурахим Абдурасулович, Саатов Санжар Каландарович	
Glitserin bikarbamat sintezi.....	552
Bafojev Abduhamid Hoshim o'g'li	
Respublikada tibbiy xizmatlarini raqamlashtirish asosida rivojlantirishning konseptual yo'nalishlari.....	558
Axmedov Zafarjon A'zamovich, Karabaev Sanjar Abdusamatovich, Uraqov Shokir Ulashovich	
Shamol turbinasi parraklarining burilish burchagini rostdashning amaliy ahamiyati	567
Muzaffarov Firdavs Fuzayl o'g'li, Rashidov Sherzod Kahramonovich, Hojimurodov Jasur Erkinovich	
Оценка комфортности городской среды в узбекистане на основе интегральных индикаторов коммунальной обеспеченности	573
Шатохина Светлана Юрьевна	
Avtotyuning tushunchasi, turlari va tasnifi	581
Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich, Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
"Yashil eksport" tushunchasining mohiyati va uni o'zbekiston iqtisodiyotiga joriy qilish imkoniyatlari.....	586
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Методология оценки влияния факторов, определяющих прямые иностранные инвестиции на экономическую безопасность страны	593
Глазова Марина Викторовна	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	600
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Information exchange acceleration in emergency modes of intelligent control systems	607
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Ijro mexanizmlarini vizual simulyatsion modellash tirishning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	613
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul o'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Sement qorishmasi tarkibiga polivinilatsetat, akril emulsiyasi va suyuq shisha (natriy/silikat eritmaları)ni qo'shish orqali mustahkamlik darajasini oshirish	618
Imamov Suxrob Solexovich	
Инновационные технологии получения металлического индия из оборотных растворов цинкового завода (Алмалыкский ГМК).....	624
Абдиева Манзура Маткаримовна	

Analysis of the use of equipment for cleaning and preparing a lightweight drilling fluid	629
Xolmuxammadiyev Abduxoliq Mahammadi o'g'li, Toshev Sherzod Orziyevich	
Перспективы территориальной организации и развития пищевой промышленности в самаркандской области	635
Хамраев Казим	
Zamonaviy korxonalarda blokcheyn texnologiyalarining qo'llanilishi va ularning samaradorlikka ta'siri	645
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li, To'g'onov Ibrohimxo'ja	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy injiniring asosida bank innovasiyalarini joriy etish jarayonini takomillashtirish	652
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Yo'l qurilish tashkilotlarida oqilona moliyaviy strategiyalarni amalga oshirish	659
Raximov Dilshodjon	
"UZSUVTAMINOT" AJ tizimidagi korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (kpi) ni baholash uslublari	664
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlashning vazifa va tamoyillari	668
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari faoliyatida biznesi ekotizimini tashkil etish yo'llari va prinsiplari	673
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash	679
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tikilayotgan brezent materiallari choklariga polimer qoplovchi uskunaning tarkibli roligi bikrligini aniqlash	684
Amonov Abdurahmon Rafiq, Muxamedjanov Mironshoh Mansurjon o'g'li	
Urban aglomeratsiyalar sharoitida yer osti inshootlariga ta'sir etuvchi geologik xavflarni kompleks baholash	688
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Algorithm for optimizing repetitive tasks in production process execution mechanisms	694
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li Assistant	
Методологический подход "дебют четырёх коней" в оценке финансового потенциала	702
Буранова Лола Вахобовна	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari	714
Absamatov Anvar Ergashovich	
Qurilish sohasida investitsion faoliyatni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	720
Karimov Inomjon Ortikbaevich	

QURILISH SOHASIDA INVESTITSION FAOLIYATNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Karimov Inomjon Ortikbaevich

TAQU, "Iqtisodiyot va ko'chmas mulk" kafedrası dotsenti

<https://orcid.org/0000-0002-9093-5218>

boyfame90@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada qurilish sohasidagi investitsion faoliyatning shakllanishi va rivojlanishiga oid nazariy hamda amaliy yondashuvlar tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida investitsiya tushunchasi, moliyalashtirish manbalari, investitsion muhit va ularning o'zaro ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, investitsion faoliyat samaradorligini oshirish bo'yicha ilg'or metodlar ko'rib chiqilib, O'zbekiston sharoitida xorijiy sarmoyalarni jalb etishdagi dolzarb muammolar va ularni bartaraf etish mexanizmlari ishlab chiqiladi. Natijalarga asoslangan holda amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya, qurilish sohasi, investitsion faoliyat, moliyalashtirish manbalari, iqtisodiy samaradorlik, investitsion muhit, xorijiy sarmoya, investitsiya loyihasi, huquqiy asoslar.

Abstract: This article examines the theoretical and practical foundations of investment activity in the construction sector. The research explores the definition of investment, sources of financing, and the characteristics of the investment environment. Advanced approaches to enhancing the economic efficiency of investment projects are analyzed. Special attention is given to current challenges in attracting foreign investments in Uzbekistan, along with practical mechanisms for overcoming them. Based on the results, specific policy and practical recommendations are provided.

Keywords: investment, construction sector, investment activity, sources of financing, economic efficiency, investment environment, foreign investment, investment project, legal framework.

Аннотация: В статье представлены теоретические и практические аспекты формирования инвестиционной деятельности в строительной сфере. Исследуются понятие инвестиций, источники финансирования и характеристики инвестиционной среды. Рассматриваются эффективные подходы к повышению экономической результативности инвестиционных проектов. Особое внимание уделяется актуальным проблемам привлечения иностранных инвестиций в условиях Узбекистана, а также предложены возможные решения. По итогам анализа сформулированы практические рекомендации.

Ключевые слова: инвестиции, строительная отрасль, инвестиционная деятельность, источники финансирования, экономическая эффективность, инвестиционная среда, иностранные инвестиции, инвестиционные проекты, правовая база.

KIRISH

Qurilish tarmog'iga investitsiyalarni jalb qilish – iqtisodiyotni jadallik bilan rivojlantirishning muhim strategik yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa, rivojlanayotgan bozorlar va infratuzilmani modernizatsiya qilishga yo'naltirilgan loyihalar yuqori o'sish salohiyatiga ega bo'lib, bu holat mahalliy va xorijiy investorlar uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shunday sharoitda qurilish sohasida investitsiya faolligini oshirish, loyihalarni samarali rejalashtirish va boshqarish dolzarb masalaga aylangan.

Boshqaruvning asosiy vazifalaridan biri – kapitalni eng samarali loyihalarga yo'naltirishning optimal yo'lini aniqlashdan iborat. Bunday qarorlar qabul qilinayotganda loyihaning iqtisodiy samaradorligi, investitsion xavf darajasi va uzoq muddatli foyda ko'rsatkichlari chuqur tahlil qilinadi. Agar qurilish sohasi yuqori investitsion jozibadorlikka ega bo'lsa, sarmoya hajmi ortadi, bu esa resurslardan foydalanish xarajatlarini kamaytiradi va iqtisodiy samarani oshiradi.

O'zbekiston Respublikasida bu yo'nalishda huquqiy asoslar izchil takomillashtirilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2023 – 2025-yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-459-sonli¹ qarori hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 14-noyabrda "Qurilish tarmog'ini davlat tomonidan tartibga solishni takomillashtirish qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5577-sonli² Farmonlari bu boradagi islohotlarning asosini tashkil etadi. Shuningdek, davlat rahbarining Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasida faol investitsiya siyosati yuritayotgan davlatlar barqaror iqtisodiy o'sishga erishayotgani alohida ta'kidlandi.

Darhaqiqat, investitsiyalar – iqtisodiy o'sishning harakatlantiruvchi kuchidir. Ular orqali yangi texnologiyalar, ilg'or tajribalar, yuqori malakali mutaxassislar mamlakatga kirib keladi, tadbirkorlik faolligi kuchayadi. Misol uchun, 2022-yilda qiymati 5,9 milliard AQSh dollariga teng 318 ta yirik investitsiya loyihasi amalga oshirildi. 2023-yilda esa 84,3 trillion so'mlik to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar jalb qilinib, jami investitsiyalar hajmi 352,1 trillion so'mga yetdi. Bu ko'rsatkich 2022-yilga nisbatan 122,1 foiz o'sishni tashkil etib, 275 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratilishiga zamin yaratdi.

Shuningdek, faoliyati to'xtab qolgan yoki quvvatdan to'liq foydalanmayotgan 2040 ta korxona tahlil qilinib, ularning 94 foizi – 1908 tasi qayta tiklandi. Natijada 4,1 trillion so'mlik mahsulot ishlab chiqarildi, 184 million dollarlik eksport amalga oshirildi va 25 mingdan ortiq ish o'rni yaratildi.

Shunday qilib, mamlakatda investitsion muhitni yaxshilash, xorijiy sarmoyalarni faol jalb qilish, investitsiya loyihalarini samarali boshqarish bo'yicha izchil chora-tadbirlar ko'rilmoqda. Shu bilan birga, bu sohada ilmiy izlanishlar olib borishda hududlarning investitsion salohiyatini baholash, ta'sir ko'rsatuvchi omillarni aniqlash, ularning o'zaro bog'liqligini iqtisodiy-matematik usullar orqali tahlil qilish zarurati ortib bormoqda. Bu tadqiqotlar investitsion siyosatni yanada puxta asoslash imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsiya va investitsiya jarayonlarining iqtisodiy mazmuni, uning samaradorligini oshirish masalalari xalqaro hamda mahalliy tadqiqotchilar tomonidan keng qamrovda o'rganilgan. Quyida bu borada olib borilgan ba'zi muhim ilmiy izlanishlar yoritiladi.

K. Makkonelning fikricha, investitsiya – bu ishlab chiqarish va jamg'arish vositalari (asbob-uskuna, mashina, zavod-fabrika, transport vositalari va boshqalar)ni yaratish jarayonidir. Bu ta'rif investitsiyaning ishlab chiqarish quvvatini shakllantirishga qaratilgan jihatini ko'rsatadi. Biroq unda portfel investitsiyalari kabi moliyaviy jihatlar e'tiborga olinmagan, bu esa yanada keng qamrovli yondashuvni talab qiladi [1].

D.M. Rozenberg "Investitsiyalar" lug'atida investitsiyani – kapitalni ko'paytirish, daromad olish yoki uning o'sishini ta'minlash maqsadida sarflanadigan mablag' sifatida ta'riflaydi. Bu ta'rif investitsiyalarni o'zaro bog'liq iqtisodiy omillar orqali tavsiflashga yo'naltirilgan [2].

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-dekabrda "O'zbekiston Respublikasining 2023 — 2025-yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-459-sonli qarori: <https://lex.uz/uz/docs/-6329448>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 14-noyabrda "Qurilish tarmog'ini davlat tomonidan tartibga solishni takomillashtirish qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5577-sonli Farmon: <https://lex.uz/ru/docs/-4060063>

Rossiyalik iqtisodchi E.V. Mikhaylovaning ta'kidlashicha, investitsiya – bu kelajakda daromad yoki ijtimoiy samara olish maqsadida amalga oshirilgan har qanday shakldagi kapital qo'yilmalardir. Bu yondashuv investitsiyalarni nafaqat moliyaviy, balki ijtimoiy rivojlanish nuqtai nazaridan ham ko'rib chiqadi [3].

Amerikalik iqtisodchi W.F. Sharpe investitsiyalarni tahlil qilish va ulardan maksimal daromad olishga qaratilgan uslublarni ishlab chiqqan. U 1990-yilda "Moliyaviy iqtisodiyot nazariyasi" bo'yicha Nobel mukofotiga sazovor bo'lgan va kapital aktivlarining narxini modellashtirishga yangicha yondashuv kiritgan. Uning ishlari investitsiya samaradorligini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi [4].

L.A. Gitman o'zining "Investitsiya asoslari" asarida investitsiya portfelini shakllantirish va monitoring qilish usullarini bayon etgan. U risk va daromad o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarurligini ta'kidlab, portfel strategiyasi orqali investitsiya maqsadlariga erishish yo'llarini ko'rsatadi [5].

A.M. Margolin esa investitsiyalarni pul mablag'lari, qimmatli qog'ozlar, texnologiyalar, asbob-uskunalar va boshqa mulk shaklida tasvirlab, ularni moliyaviy va iqtisodiy vositalar orqali amalga oshiriladigan keng ko'lamli faoliyat sifatida talqin qiladi [6].

Jahon iqtisodiyotiga ta'sir ko'rsatuvchi yirik nazariyalardan biri bu – Keynsluk investitsiya funksiyasidir. Bu modelda investitsiya talabining shakllanishi asosiy omil sifatida sof foyda – ya'ni joriy xarajatlar va amortizatsiya to'lovlaridan keyingi daromad orqali belgilanadi. Bunday yondashuv investitsiyalar samaradorligini uzoq muddatli prognozlar orqali baholashni ko'zda tutadi.

Fransuz iqtisodchisi P. Masse investitsiyani kelajakdagi kutilayotgan foyda yoki imtiyozlarni qondirish uchun hozirgi kunda amalga oshirilgan iqtisodiy operatsiya sifatida ta'riflaydi. Bu yondashuv investitsiya jarayonining vaqt o'tishi bilan erishiladigan natijalarga qaratilganligini ko'rsatadi [7].

V.P. Jadanov esa investitsiya muhiti tushunchasini tahlil qilib, moliyaviy va siyosiy xavflar bilan bir qatorda, ularning investitsion jozibadorligini baholaydi. Biroq uning izlanishlarida iqtisodiy va ijtimoiy xavflar yetarlicha yoritilmagan bo'lib, bu esa yanada kompleks tahlilni talab qiladi [8].

O'zbekistonlik tadqiqotchilar ham investitsiya jarayonlarining milliy iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyatini chuqur tahlil qilganlar. Iqtisod fanlari doktori O. Karimov (2020-yil) o'z izlanishlarida investitsiya muhitining barqarorligi, huquqiy kafolatlar va davlat tomonidan taqdim etilayotgan imtiyozlarning sarmoya jalb etishdagi hal qiluvchi rolini ta'kidlaydi. U investitsiya samaradorligini oshirishda institutsional islohotlarning o'rni haqida ham fikr bildirgan [9].

Shuningdek, G'. To'jiboyev (2019-yil) tomonidan investitsiyalarning tarmoqlar kesimidagi ta'siri o'rganilib, infratuzilma, sanoat va xizmatlar sohalaridagi loyihalarning iqtisodiy qaytarimi tahlil qilingan. U davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlaridan samarali foydalanish zarurligini ilgari surgan [10].

Mamlakatimizda investitsiya jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan bir qator davlat dasturlari va strategiyalar ishlab chiqilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yildagi "Investitsiya faoliyatini rivojlantirish chora-tadbirlari"ga oid farmonlari amaldagi investitsiya siyosatini takomillashtirishda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, Jahon banki, Xalqaro valuta jamg'armasi (IMF) va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD) kabi xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan taqdim etilgan tahliliy hisobotlar investitsiya muhitini baholashda ishonchli manba hisoblanadi [11].

Yuqoridagi adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, investitsiya jarayonini samarali tashkil etish – bu ko'p omilli, tizimli yondashuvni talab qiluvchi murakkab iqtisodiy jarayondir. Uning samaradorligi nafaqat sarmoya hajmiga, balki ularning tarkibi, tarmoqlararo taqsimoti, iqtisodiy natijadorligi va boshqaruv mexanizmlariga ham bevosita bog'liq. Shu bois, zamonaviy investitsiya siyosatini shakllantirishda ilmiy asoslangan qarorlar, xalqaro tajriba va mahalliy sharoitlarning uyg'unligi alohida ahamiyatga ega.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot O'zbekiston qurilish sanoatidagi iqtisodiy islohotlarning joriy holati va ularni rivojlantirish strategiyalarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida iqtisodiy o'zgarishlarning samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va ularning yechimlarini ishlab chiqish bo'yicha kompleks yondashuv qo'llanildi.

Ish davomida adabiyotlar tahlili, empirik kuzatuv, statistik va komparativ tahlil, iqtisodiy-matematik usullar hamda tizimli yondashuv asosida izlanishlar olib borildi. Bu metodlar orqali amaldagi siyosiy-ijtimoiy va iqtisodiy sharoitda investitsiya jarayonining oqilona tashkil etilishi va boshqaruv samaradorligini oshirishga doir ilmiy asoslangan xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotining turli tarmoqlariga – tovar ishlab chiqarishdan tortib xizmatlar ko'rsatishgacha – yo'naltirilmoqda. Ba'zi tarmoqlarda investitsiyalar hajmi yetarli darajada bo'lib, o'sish tendensiyasiga ega, boshqa sohalarda esa davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari faol ishlatilmoqda.

Global miqyosda qurilish bozorining rivojlanish istiqbollari iqtisodiy o'sish sur'atlari va bozor kon'yunkturasi bilan chambarchas bog'liq. O'zbekiston misolida oladigan bo'lsak, davlat byudjetidagi salbiy ko'rsatkichlar sharoitida investitsiyalar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim omilga aylanmoqda. Agar mamlakat innovatsion rivojlanish modeliga asoslangan bo'lsa va investitsiya oqimlari barqaror bo'lsa, u holda iqtisodiyot tashqi bozor sharoitlariga kamroq darajada bog'liq bo'ladi.

Qurilish tarmog'idagi investitsiyalar kompleks xususiyat kasb etadi: ular bir vaqtning o'zida investorlar uchun jozibadorlikni oshiradi, hukumat uchun iqtisodiy xavflarni kamaytiradi hamda mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligiga xizmat qiladi. Qurilish sohasi o'zining ko'p tarmoqli va infratuzilmaviy mazmuni bilan iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga kuchli turtki beradi.

Investitsiyalar nafaqat tadbirkorlik sub'yektlari aktivlarini sarflash vositasi, balki iqtisodiy va ijtimoiy samaradorlikka erishish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ular yangi ish o'rinlarini yaratish, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish va aholi farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Shu boisdan, investitsiya faoliyati o'z mohiyatiga ko'ra ijtimoiy yo'naltirilgan bo'lib, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda asosiy rol o'ynaydi.

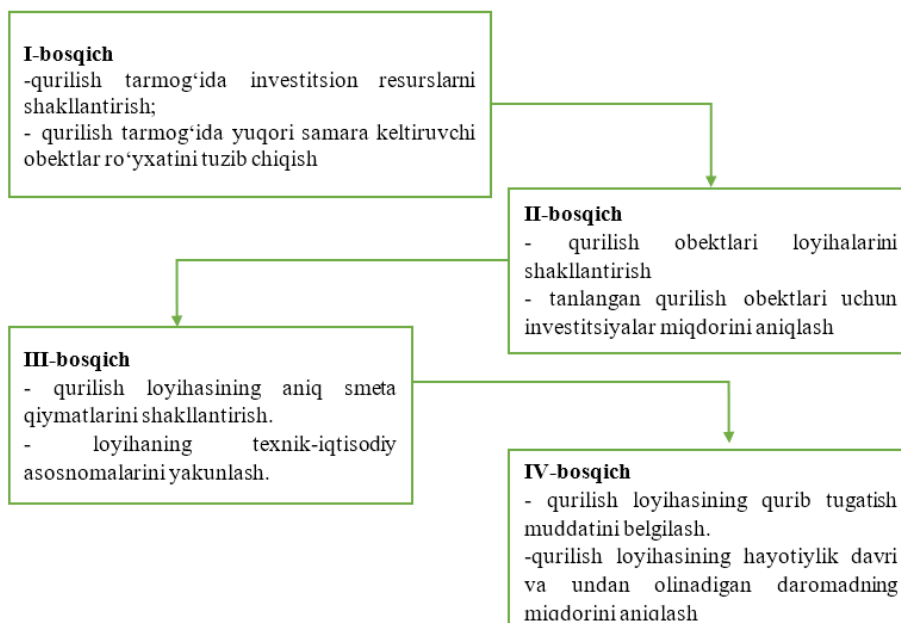
Hozirgi kunda O'zbekistonda katta hajmdagi investitsiyalarni talab etuvchi qator davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Kirib kelayotgan investitsiya loyihalari – ularning shakl va yo'nalishidan qat'i nazar – raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirish, ilg'or texnologiyalarni joriy qilish va iqtisodiyotda diversifikatsiyani chuqurlashtirishga xizmat qilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, yuqori sifatli mahsulot ishlab chiqarish sur'atini oshirib, mavjud mahsulotlarning zamonaviy alternativlarini yaratishga yo'l ochadi.

Qurilish sohasi O'zbekiston iqtisodiyotining eng yirik va strategik tarmoqlaridan biri sanaladi. U boshqa tarmoqlar bilan o'zaro integratsiyalashgan holda asosiy fondlar va ishlab chiqarish quvvatlarining kengaytirilgan takror ishlab chiqarilishini ta'minlaydi. Qurilish tarmog'i mahsuli – ekspluatatsiyaga tayyor, turli funksional maqsadlarga mo'ljallangan bino va inshootlar, ularning majmualari hisoblanadi. Bu tarmoq nafaqat yangi obyektlar qurilishini, balki mavjud infratuzilmani modernizatsiya qilishni ham o'z ichiga oladi.

Mazkur sohadagi investitsiyalar bino va inshootlarni zamonaviy texnologik talablar asosida qurish, ularning energetik va iqtisodiy samaradorligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish, ilg'or texnologiyalarni keng joriy etish va investitsiya hajmini oshirish qurilish tarmog'ini yanada rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Qurilish bozorining barqaror ishlashi uchun asosiy omillardan biri – rivojlangan infratuzilmadir. Bu esa o'z navbatida, qurilish jarayonini huquqiy, tashkiliy, moliyaviy, iqtisodiy va ekologik jihatdan ta'minlovchi tashkilotlar, muassasalar, korxonalar va jismoniy shaxslarning faoliyati bilan bog'liq. Ular orqali investorlar va iste'molchilarning manfaatlari himoya qilinadi hamda qurilish mahsulotlari ishlab chiqarish uchun qulay muhit shakllantiriladi.

Mazkur maqolada keltirilgan nazariy yondashuvlar va ularni ifodalovchi asosiy tamoyillar investitsiyalarni boshqarish, investitsion faoliyatni tashkil etish hamda tizimli yondashuv asosida belgilangan iqtisodiy vazifalarni hal etish imkonini beradi. Investitsion faoliyat esa keng ma'noda "investitsiya sub'yektlarining investitsiyalarni amalga oshirish bilan bog'liq harakatlari majmui" sifatida qaraladi (1-rasm).

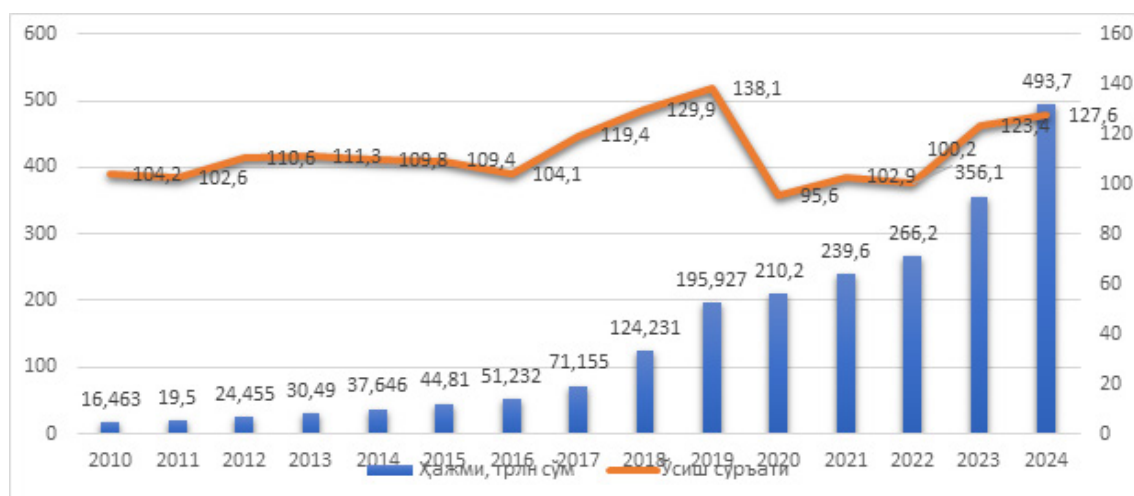
1-rasm. Qurilish tarmog'ida investitsion faoliyatni shakllantirish bosqichlarining vazifalari.

I.A. Blankning ta'kidlashicha, iqtisodiyot tarmoqlarining investitsiyaviy jozibadorligini baholashda uchta asosiy mezon mavjud: birinchidan, iqtisodiy tarmoqlarning rivojlanish istiqbollari; ikkinchidan, korxonalarning o'rtacha rentabellik darajasi; uchinchidan, investitsion xavflarni baholash ko'rsatkichlari.

Mamlakatning umumiy investitsiyaviy jozibadorligini aniqlashda esa yuqoridagi mezonlardan tashqari, quyidagi omillar ham muhim ahamiyat kasb etadi: umumiy iqtisodiy rivojlanish sur'atlari, investitsiya infratuzilmasining rivojlanganlik darajasi, bozor munosabatlarining shakllanganlik holati, tijorat infratuzilmasi, investitsiya faoliyatining huquqiy xavfsizligi va kafolati, shuningdek, mamlakatning demografik tavsifi.

Investitsiya muhiti yaxshilangani sayin, mamlakat iqtisodiyotiga yo'naltirilayotgan sarmoyalar hajmi, ayniqsa xorijiy investitsiyalar miqdori ortib boradi. Bu esa o'z navbatida iqtisodiyot oldiga yangi, mas'uliyatli vazifani – kiritilgan investitsiyalardan samarali foydalanish va ularning rentabelligini oshirish zaruratini qo'yadi.

Mazkur tadqiqotda ko'rib chiqilgan nazariy yondashuvlar va ularning asosini tashkil etuvchi asosiy tamoyillar investitsiyalarni boshqarish, investitsion loyihalarni amalga oshirish, shuningdek, tizimli yondashuv asosida belgilangan kompleks vazifalarni hal qilish imkoniyatini beradi.

2-rasm. 2010-2024-yillarda asosiy kapitalga kiritilayotgan investitsiyalar hajmi.

2-rasmda O'zbekiston Respublikasiga jalb qilingan investitsiyalarning asosiy kapitalga yo'naltirilgan qiymat ko'rinishi tahlil qilingan. Ma'lumotlarga ko'ra, 2010–2024-yillar oralig'ida investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshgan. Jumladan, 2010-yilda asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi 16,463 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 493,7 trillion so'mga yetgan. Bu esa investitsiya hajmining qariyb 30 barobar ortganini anglatadi.

Investitsiyalarning o'sish sur'atlari davrlar kesimida turlicha dinamikani namoyon etgan. 2010–2016-yillarda bosqichma-bosqich o'sish kuzatilgan bo'lib, 2016-yilda mazkur ko'rsatkich 51,232 trillion so'mni tashkil etgan. 2017-yilda esa keskin o'sish qayd etilib, investitsiyalar hajmi 71,155 trillion so'mga yetgan.

Biroq, 2020-yilda global COVID-19 pandemiyasi sababli iqtisodiyotdagi umumiy pasayish fonida investitsiyalar hajmida qisqarish yuz bergan. Jumladan, investitsiyalar 95,6 trillion so'mga tushib ketgan. Shu bilan birga, 2021-yildan boshlab investitsiya oqimida barqaror tiklanish jarayoni boshlandi va 2024-yilda tarixiy maksimumga – 493,7 trillion so'mga erishildi.

2023-yillar oralig'ida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmida ham sezilarli o'sish kuzatildi. 2018-yildagi ko'rsatkichga nisbatan 2023-yilda bu ko'rsatkich 231 840,1 milliard so'mga oshgan holda, 356 071,4 milliard so'mni tashkil etdi. Bu esa investitsiya siyosatining amaliy natijadorligini va davlat tomonidan yaratilgan qulay investitsion muhitning samaradorligini tasdiqlaydi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston Respublikasida 2018-2023 yillarda investitsion faollikning o'zgarishi .³

Ko'rsatkichlar	2018 y.	2019 y.	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2023 yilda 2018 yilga nisbatan (+,-)
Asosiy kapitalga investitsiya, jami. mlrd. so'm	124231,3	195927,3	210195,1	239522,6	266 240,00	356 071,40	231840,1
O'sish ko'rsatkichlari, %	114,3	122,9	109,5	106,8	106,6	107	-7,3
Xorijiy investitsiya-lar va kreditlar, shu jumladan, mlrd. so'm	16033,5	85465,9	86647	104599	112200	187900	171866,5
To'g'ridan-to'g'ri xori-jiy investitsiyalar, mlrd. so'm	14660,4	37171,3	64179,9	30149,2	37000	84300	69639,6

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi 2018-yilda 124 231,3 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilga kelib bu ko'rsatkich 356 071,4 mlrd so'mga yetgan. Shu davr mobaynida investitsiyalarning tarkibida xorijiy manbalar salmog'i ham ortgan. Jumladan, xorijiy investitsiyalar va kreditlar hajmi 2018-yilda 16 033,5 mlrd so'm bo'lgan bo'lsa, 2023-yilda 187 900,0 mlrd so'mga yetgan. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar esa 14 660,4 mlrd so'mdan 84 300,0 mlrd so'mgacha ko'tarilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, investitsiyaviy faoliyatga oid huquqiy baza va institutsional shart-sharoitlarning takomillashuvi xorijiy sarmoya hajmining 3,5 barobarga o'sishiga sabab bo'lgan. Ushbu o'sish mamlakat iqtisodiyotiga qo'shimcha investitsiyalarni jalb qilish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynadi.

Investitsiyalar har qanday davlatning iqtisodiy taraqqiyotida strategik omil hisoblanadi. Iqtisodiy o'sish sur'atlarini aniqlashda yalpi ichki mahsulot (YIM), yalpi milliy mahsulot (YMM), real milliy daromad va aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi ishlab chiqarish hajmi kabi ko'rsatkichlar hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Investitsion faoliyatni amalga oshirish odatda quyidagi bosqichlarga ajratiladi:

Investitsiyagacha bo'lgan bosqich – investitsion resurslarni shakllantirish va ularni eng daromadli sohalarga yo'naltirish rejalari;

3 Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги статистика агентлиги маълумотлари асосида муаллиф ишланмиси

Investitsiyalash bosqichi – kapital qo'yilmalarni real investitsiya ob'ektlariga aylantirish jarayoni; Resurslarni investitsiyaga aylantirishni yakunlash – xarid qiymatining moddiy shaklda yuzaga chiqishi;

Daromad olish bosqichi – investitsiyalash natijasida kutilgan iqtisodiy samaraga erishish.

Ushbu bosqichlar iqtisodiy va texnik tahlillar, strategik hamda taktik rejalashtirish, moliyaviy hisob-kitoblar va investitsiyalarning optimal taqsimotini o'z ichiga oladi. Bu esa investitsiyalarni boshqarishda to'g'ri qarorlar qabul qilishga imkon beradi. Qurilish sohasida investitsiyalarni oqilona boshqarish yirik loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga xizmat qiladi va barqaror tarmoq rivojlanishini ta'minlaydi.

Qurilishda investitsiyalarni boshqarish samaradorligini oshirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish zarur:

Strategik rejalashtirish va ilg'or texnologiyalardan foydalanish;

Investitsiyalarni to'g'ri baholash hamda moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish;

Qurilish jarayonidagi tavakkalchiliklarni minimallashtirish.

O'zbekiston sharoitida esa sarmoyalarni oqilona taqsimlash, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish alohida dolzarbdir. Resurslardan samarali foydalanish, investitsiya samaradorligini oshirish bilan birga, qurilish sohasida raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarilishini jadallashtiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri hisoblangan qurilish sektori mamlakatning barqaror rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi. Ushbu soha investitsiyalarni jalb qilish va ularni samarali boshqarish orqali nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki yangi ish o'rinlari yaratish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish imkoniyatlarini ham yaratadi.

Mamlakatda investitsiya jozibadorligini oshirish, investitsion infratuzilmani mustahkamlash, shuningdek, davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlarini rivojlantirish bo'yicha mavjud imkoniyatlar qurilish sektori va iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari rivoji uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlaydi. Qurilish sohasida investitsiyalarning samarali boshqarilishi uchun strategik rejalashtirish, texnologik innovatsiyalarni joriy etish hamda xavf va daromad o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Takliflar:

Investitsiya infratuzilmasini yaxshilash. Mamlakatda investitsiyalarni jalb qilish va ularni samarali boshqarish uchun investitsion infratuzilmani mustahkamlash lozim. Bu, o'z navbatida, investorlar uchun qulay muhit yaratadi va qurilish sohasiga yo'naltiriladigan sarmoyalar hajmining oshishiga xizmat qiladi.

Davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmini rivojlantirish. Qurilish sohasida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi sheriklikni kengaytirish yangi loyihalarni amalga oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash. Qurilish sohasida ilg'or texnologiyalarni joriy etish va ularga oid ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag'batlantirish zarur. Bu nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki ekologik jihatdan xavfsiz va zamonaviy loyihalarni amalga oshirishga yordam beradi.

Resurslarni samarali boshqarish. Qurilish korxonalarida mavjud resurslardan oqilona foydalanish, moliyaviy mablag'larni optimal taqsimlash va investitsiya loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirish orqali tarmoqning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin.

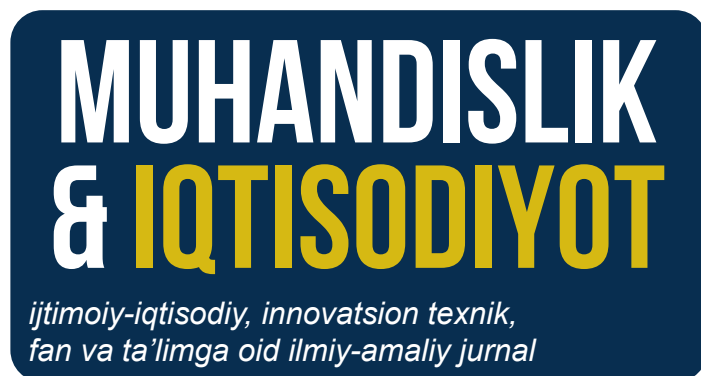
Kadrlar tayyorlash va malaka oshirish. Qurilish sohasida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash va ularning zamonaviy texnologiyalar, innovatsiyalar bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv sifatli qurilish ishlarini ta'minlab, uzoq muddatli iqtisodiy natijalarga erishishda muhim rol o'ynaydi.

Yuqorida keltirilgan takliflarni bosqichma-bosqich amalga oshirish O'zbekistonda qurilish sektorini yanada rivojlantirish, investitsiyaviy muhitni yaxshilash va umuman olganda, mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. – М., 1992, с. 120–121.
2. Михайлова Е.В. Финансовые рынки и их формирование. Под ред. Л.Н. Красавиной. – М., 2007, с. 357.
3. Шарп У., Александер Г., Бэйли Дж. Инвестиции: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1999. – XII, 1025 с.
4. Гитман Л., Джонк М. Основы инвестирования. – М.: Дело, 1999, с. 642.
5. Марголин А.М. Инвестиции. – М.: РАГС, 2006. – С. 464.
6. Masse P. Kriterii i metody optimalnogo opredeleniia kapitalovlozhenii [Criteria and Methods for Determining the Optimal Investment]. Moscow, 1971. – 503 p. (In Russian)
7. Ҳайдаров Н.Х. Иқтисодиётни эркинлаштириш шароитида корхоналар инвестицион фаолиятидаги молия-солиқ муносабатларини такомиллаштириш масалалари. И.Ф.Д. илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т.: 2003. – Б. 29.
8. Зайнутдинов Ш.Н., Нуримбетов Р.И., Маманазаров О.Ш. Минтақаларнинг инвестициявий жозибадорлигини ошириш йўллари // Иқтисодиёт ва таълим. – 2017, №4. – Б. 82.
9. K.I. Ortikbaevich. Attracting Investment Projects to the Construction Industry and Improving Their Efficiency. – 2021. SAARJ Journal on Banking & Insurance Research, 10(1), 47–53.
10. N. Yusupdjanova, I. Karimov. Investment Projects in the Field of Construction Materials Production. – 2020. Theoretical & Applied Science, 18–21.
11. Inomjon Ortikbaevich Karimov. Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarish samaradorligini aniqlashda vaqt omilining o'rni va ahamiyati. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2-son, 2023-11-21.
12. Karimov Inomjon Ortikbayevich. Factors Affecting the Effectiveness of Investment Management. Synergy: Cross-Disciplinary Journal of Digital Investigation (2995-4827). – Vol. 2, No. 4 (2024).
13. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi sayti.

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100